

תפילת המפקד בשעת לחץ

הרב שאול עבדיאל, סרן

רב גדוד נצח יהודה

א. רקע

על פי פקודות מטכ"ל (ד3.0301 סעיף 12) חובה לתת בכל יום לכל חייל ומפקד המעוניין להתפלל, זמן להתפלל. אולם, לעיתים המפקדים מוצאים את עצמם במצב מסובך, בו אין להם זמן להתפלל בעקבות תרגיל אינטנסיבי או בעקבות פעילות מבצעית לחוצה.

ברצוני לברר במאמר זה כמה נקודות:

- א. האם מפקד במצב מעין זה חייב בתפילה?
- ב. האם יכול לוותר על תפילה במניין?
- ג. מהו גדר העוסק במצווה הפטור ממצווה אחרת?
- ד. האם בשעת מנוחתו של המפקד, חלה עליו חובת תפילה, או שגם המנוחה והארוחה הינם חלק מהמצווה בו הוא עוסק?
- ה. מה דין תפילה למפקד העסוק בענייני שגרה ולא חירום?

דוגמאות לשאלות שכיחות:

- א. האם חיילים צריכים להפסיק לצורך תפילה תרגיל פלוגתי שהתחיל מבעוד לילה ואשר מטרתו לדמות התקפה עם שחר, או שרשאים להתפלל בסיום התרגיל גם אם יעבור זמן תפילה לכתחילה, או אף אם יחלוף זמן תפילה לגמרי?
- ב. האם על המח"ט להפסיק 'הערכת מצב' סמוך לשקיעת החמה כדי להתפלל מנחה?
- ג. האם מפקד העסוק בישיבות כוח אדם או ישיבות ניהול שוטף, חייב להפסיק את הישיבה לשם תפילה?
- ד. מפקד שסיים פעילות מבצעית בעלות השחר, האם מחוייב להשקיע זמן ולהתפלל לפני שהולך לישון?

ב. מתי העוסק במצווה פטור מן המצווה

כשבאים לעיין בסוגיית קיום מצוות עשה של מפקד בצה"ל, צריך לדון בסוגיית העוסק במצווה הפטור ממצווה אחרת. בשירות בצה"ל מקיימים מצוות עשה, כפי שכתבו אחרוני דורנו, מכמה היבטים: [א] פיקוח נפש²¹⁷. [ב] ונשמרתם מאוד לנפשותיכם (דברים ד, טו)²¹⁸.

217 דבר חברון ח"ג סי' תל"ט. צבא כהלכה תחילת פ"ז.

218 מסברא נראה לומר שהוא בכלל מש"כ הרמב"ם בהל' רוצח ושמירת הנפש (פ"א, טו-טז) דכל סכנה היא איסור דאורייתא, והרי המלחמה היא הסתר הסכנה הציבורית.

[ג] לא תעמוד על דם רעך (ויקרא יט, טו)²¹⁹. [ד] השבת אבידה²²⁰. [ה] יישוב הארץ²²¹. [ו] כיבוש הארץ²²². [ז] קידוש השם²²³. [ח] עוסקים בצרכי ציבור²²⁴. [ט] מצוות הלחימה עצמה²²⁵. [י] ציות למלכות²²⁶.

עתה עלינו לדון האם העוסק במצווה זו פטור מקיום מצוות עשה, ומתי הוא פטור מהם, ומה בכל זאת עליו לקיים.

שנינו במשנה (סוכה כה, א) :

שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה.

ושם בגמרא :

מנא הני מילי? דתנו רבנן, "ודברת בס בשבתך בביתך" - פרט לעוסק במצוה כו'. ותניא, "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם" - אותם אנשים מי היו כו'? עוסקין במת מצוה היו שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח.

ועוד נאמר בגמרא :

תניא אמר רבי חנניא בן עקביא, כותבי ספרים תפילין ומזוזות, הן ותגריהן ותגרי תגריהן, וכל העוסקין במלאכת שמים, לאתויי מוכרי תכלת, פטורין מקריאת שמע ומן התפילה ומן התפילין ומכל מצוות האמורות בתורה, לקיים דברי רבי יוסי הגלילי, שהיה רבי יוסי הגלילי אומר העוסק במצוה פטור מן המצוה. תנו רבנן, הולכי דרכים ביום - פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה, הולכי דרכים בלילה - פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום, הולכי דרכים ביום ובלילה - פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה, הולכין לדבר מצוה - פטורין בין ביום ובין בלילה. כי הא דרב חסדא ורבה בר רב הונא כי הוו עיילי בשבתא דריגלא לבי ריש גלותא הוו גנו ארקתא דסורא (כלומר, כשהלכו להקביל פני רבם בחג הסוכות, לנו מחוץ לסוכה) אמרי אנן שלוחי מצוה אנן ופטורין²²⁷.

נחלקו הראשונים בשאלה האם אדם שעוסק במצווה חייב במצווה אחרת שנזדמנה לו, כשיש ביכולתו לקיים את שתיהן :

219 כ"כ שירי קרבן על סוף פ"ח דירושלמי סוטה. משיב מלחמה ח"ג עמ' רעח. צבא כהלכה, עמ' א' הערה א.

220 שירי קרבן, שם. מדין 'והשבת לו - זו השבת הנפש'. משיב מלחמה שם.

221 הגר"ש ישראלי, עמוד הימיני קנח.

222 שם, עמ' ז' הערה 1ה. עיין גם בספר נחלת יעקב עמ' 45-5ה.

223 הגר"ש ישראלי, הובאו דבריו בספר 'צבא כהלכה', עמ' י.

224 מאמר של הרב נחום נריה 'תפילת רופאים - עבירה או מצוה', סעיף י"א, בשם הגר"ש אלישיב.

225 משיב מלחמה ח"ג עמ' רעו.

226 שם, עמ' רעז.

227 ומכאן שבכלל הפטור לא רק העוסק כעת במצוה, אלא אף העושה את דרכו לקיום מצוה. עיין בביה"ל ס"י לח סע' ח ד"ה 'דכל העוסק'.

התוספות (סוכה שם, ד"ה שלוחי מצוה) כותבים :

שלוחי מצוה - ... ומשמע אע"פ שאין הולכין אלא ביום... ותימה אם יכולין לקיים שניהם אמאי פטורין? דאטו אדם שיש לו ציצית בבגדו ותפילין בראשו מי מיפטר בכך משאר מצות... אלא ודאי לא מפטר אלא בשעה שהוא עוסק בה... וצריך לומר דהכא נמי איירי בכי האי גוונא דאי מיטרדי בקיום מצות סוכה הוּו מבטלי ממצות.

מפורש בדבריהם שרק במצב שעסוק במצוה עצמה פטור ממצוה אחרת, אולם אם לא עסוק בה עתה, **מחוייב** לקיים את המצוה השנייה.

לעומתו, הר"ן על הרי"ף (סוכה יא, א ברי"ף) סובר שאף אם לא עוסק עתה במצוה, פטור מלקיים אחרת. אולם חייב הוא לקיים את המצוה אם יכול לקיים את שניהם ללא פגיעה במצוה הראשונה :

לפיכך נ"ל דהעוסק במצוה פטור מן המצוה אף על פי שיכול לקיים את שתיהן... ודאי בשעה שהאבדה משומרת בתיבתו לא מפטר, דעוסק במצוה אמרינן ולא מקיים מצוה, ומי שאבדה אצלו, אף על פי שהוא מקיים מצוה אינו עוסק בה אלא בשעה שמנערה לצרכה ובהיא שעתא ודאי פטור למיתב פרוטה לעני... ומיהו מודינא ודאי שכל שאינו צריך לטרוח כלל אלא כדרכו במצוה ראשונה יכול לצאת ידי שניהם, דבכהאי גוונא ודאי יצא ידי שתיהן ומהיות טוב אל יקרא רע.

בחידושי הריטב"א (כה, א) מוסיף על דברי הר"ן, וסובר שגם כשיכול לקיים את שניהם, אין הרשות בידו לקיימה :

קמ"ל דאפילו בעי להניח מצוה זו לעשות מצוה אחרת גדולה הימנה, אין הרשות בידו סד"א איפטורי הוא דמיפטר מינה אבל אי בעי למשבק הא ולמיעבד אידך הרשות בידו, קמ"ל דכיון דפטור מן האחרת הרי היא אצלו עכשיו כדבר של רשות, ואסור להניח מצותו מפני דבר שהוא של רשות.

סיכום שיטות הראשונים :

תוספות - פטור רק אם מפריע לקיים את המצוה.

ר"ן - פטור אם עשייתה כרוכה במאמץ (אף אם לא מפריע למצוה).

ריטב"א - אסור לעשות את השנייה.

נפק"מ : לעניין ברכה ורצון ה' בעולם.

ג. פסק השו"ע והרמ"א

נפסק בשו"ע (או"ח לח, ח) :

כותבי תפילין ומזוזות... וכל העוסקים במלאכת שמים, פטורים מהנחת תפילין כל היום, זולת בשעת ק"ש ותפלה. הגה : ואם היו צריכים לעשות מלאכתן בשעת ק"ש ותפלה, אז פטורין מק"ש ותפלה ותפילין, דכל העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת אם צריך לטרוח אחר האחרת, אבל אם יכול לעשות שתיהן כאחת בלא טורח, יעשה שתיהן.

ר"ל ואפילו אם עי"ז לא יתבטל המצוה הראשונה, ואפילו אם המצוה השניה יותר גדולה, כיון שכבר התחיל לעסוק בראשונה [או"ז וריטב"א].

בביה"ל (שם ד"ה אם צריך) ביאר שפוסקים כר"ן, והסביר טעמו:

וכן כתב הר"ן, ואף דהתוספות והרא"ש ורי"ו מחמירין בזה מ"מ משמע מהב"י והרמ"א דמסכימים להלכה להר"ן... שהרמב"ם והגאונים ג"כ סוברים דפטור אפילו ביכול לקיים שתייהן. וטעם הדבר כתב הר"ן לפי שכל שעוסק במלאכתו של מקום לא חייבתו תורה לטרוח ולקיים מצות אחרות אף על פי שיכול אז לקיים כמה מצות...

ובכן להלכה נפסק שכשיש אפשרות לקיים את שתי המצוות חובה לקיים את שתייהן. לפי זה, מפקד שיכול לעצור את הישיבות או התרגיל, מחויב להתפלל. השאלה המתבקשת היא: מהו גדר "בלא טורח"? והאם מחויב בכך גם על חשבון זמן מנוחתו?

ד. האם מחוייב על זמן מנוחתו לקיים את המצווה

רש"י במסכת סוכה (כו, א ד"ה ההולכין) מדגיש שהפטור מסוכה להולכים לדבר מצווה תקף גם בלילה, על אף שאינם הולכים בלילה, מכיוון שטרודים במצווה:

הולכים לדבר מצווה פטורין ביום ובלילה - אף על פי שאין הולכין אלא ביום, ומשום דטרידים ודאגים במחשבת המצווה ובתיקוניה פטורין מן המצווה.

גם **בהגהות אשר"י** (שם בשם הראב"ה) מביא כן:

משום דכשנחים וישנים בלילה בהנאתם, יכולין למחר לעסוק טפי, והכל בכלל עוסק במצווה.

הביה"ל (שם) מגדיר כן להלכה למעשה, שגם זמן מנוחה נחשב כחלק מפעולת המצווה, וכן איננו מחויב במצווה כל עוד הוא נח לשם המשך קיום המצווה:

וכן החופר קבר למת פטור מכולם, אף על פי שנח מעט שגם בשעת נוחו נקרא עדיין עוסק במצווה, **שעי"ז יתחזק כוחו לחזור ולחפור ולכן הוא פטור**.

אם כן, ברור הלכה למעשה, שאף המנוחה הינה חלק מקיום המצווה, ואין חובה על המפקד (ואף על חייל) להתפלל על חשבון זמן מנוחתו, כל עוד מטרתה היא קבלת כוח להמשך קיום המצווה.

ה. האם אימון נחשב לעוסק במצווה

נותר לנו לברר: האם פטור העוסק במצווה שייך דווקא בפעילות מבצעית או אף בהתכוננות למלחמה? לשם כך צריך לברר האם כלל יש מצווה להתאמן?

בשו"ת **אגרות משה** (ח"ב, יו"ד קנא) דן בלימודי רפואה על מתים, שזהו סוג של אימון.

הנה בדבר לנתח את המת לראות שורש החולי כדי להתלמד... לא היה דוחה איסור ניתוח המת, משום דלהתלמד לרפאות אין חיוב על האדם, דלא מצינו שיהיה חיוב על כל אדם שילמוד חכמת רפואה כדי לרפאות החולים... משום שהחיוב על האדם הוא

רק להציל את חברו במה שיכול, דאם הוא כבר רופא איכא חיוב עליו לרפא את חבריו החולים ואם הוא יכול לשוט בימים מחויב לשוט בנהר ולהציל אדם שטובע בנהר... ולכן גם לנתח מתים כדי להתלמד מזה איזו רפואה נמי אין על האדם שום חיוב, וממילא אסור משום שהוא ניוול המת.

ובכן מסקנת הגר"מ פיינשטיין שאין להתיר את הדבר, וממילא אימון אינו מצווה ואינו דוחה את המצווה.

אשר על כן, חובה להכניס בלוי"ז האימון זמן לתפילות ואף להפסיק לשם כך תרגיל²²⁸.

ברם, לאור הדין שראינו לעיל, בדין מנוחה בזמן המצווה, נראה מסברא שדין אימון המיועד לשמירה על כשירות ומוכנות למלחמה, לא יגרע ממנוחה לשם המשך קיום המצווה, ויחשב כחלק מהמצווה עצמה.

וכן ראיתי שכתב הגר"נ רבינוביץ בשו"ת מלומדי מלחמה (עמ' 83):

שאלה: חיילים המשתתפים בתרגיל גדול (תרג"ד, תרח"ט), ואין להם אפשרות לעצור אותו, ועד שיגמר התרגיל יעבור זמן תפילה. כיצד עליהם לנהוג?

תשובה: האימונים בצה"ל הינם צרכי ציבור. כך מפורש במניין המצוות הקצר שהקדים הרמב"ם לספר היד: "שלא יתחייב חתן בדבר מצרכי ציבור כגון צבא ושמירת החומה וכיוצא בהם". וראה הלכות קרית שמע ב, ה: "היה עוסק בצורכי רבים לא יפסיק, אלא יגמור עסקיהן ויקרא, אם נשאר עת לקרות". ובהלכות תפלה ו, ח: "וכל העוסק בצורכי רבים, כעוסק בדברי תורה", כלומר כמי שתורתו אומנתו שאינו פוסק לתפילה, כמבואר בשבת (יא ע"א): "כשם שאין מפסיקין לתפלה, כך אין מפסיקין לקרית שמע".

לפני שנחרוץ את בדין האם אימון נחשב קיום מצווה, עלינו לדון בדין העוסק בצורכי רבים \ ציבור.

בירושלמי (ברכות ה, א) מצאנו גדר מצווה נוסף, במקרה בו אדם אינו עוסק במצווה מתרי"ג המצוות, אלא עוסק בטיפול בצורכי ציבור, בצרכיו היקרים והחשובים של עם ישראל. במקרה זה, נחשבים **העוסקים בצורכי ציבור כעוסקים בדברי תורה**:

רב ירמיה אמר לא יעמוד אדם ויתפלל אלא מתוך דין של הלכה. רב ירמיה אמר העוסק בצורכי ציבור כעוסק בדברי תורה.

הרמב"ם (קריאת שמע ב, ה) פסק דין זה למעשה, ופטר את העוסק בצורכי ציבור / רבים מלפסוק ממלאכתו לצורך קריאת שמע:

היה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן קריאת שמע, פוסק וקורא ומברך לפניו ולאחריה. היה עוסק בצרכי רבים, לא יפסוק, אלא יגמור עסקיהן ויקרא אם נשאר עת לקרות.

ואף מתפילה פטרו **הרמב"ם** (תפילה ו, ח):

מי שהיה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן התפלה, פוסק ומתפלל. ואם היתה תורתו אומנתו ואינו עושה מלאכה כלל והיה עוסק בתורה בשעת תפלתו, אינו פוסק, שמצות

228 לכאורה הדין יהיה שונה כאימון לפני מלחמה, בו מתאמנים לכשירות למלחמה שלפנינו.

תלמוד תורה גדולה ממצות תפלה. וכל העוסק בצרכי רבים כעוסק בדברי תורה.

הטור (או"ח צג) הביא את דין הירושלמי והסביר בו שני פירושים :

ירושלמי : רבי ירמיה אומר לא יעמוד אדם להתפלל אלא מתוך הלכה. פירוש, שתהיה פסוקה כדמפורש בגמרא דידן. העוסק בצרכי ציבור כעוסק בתורה דמי. פירוש, לענין לעמוד מתוכו להתפלל, שגם זו שמחה הוא לו שעוסק בצרכי ציבור. **וי"מ אותו לענין שא"צ לפסוק כדי להתפלל כמו שא"צ לפסוק מת"ת להתפלל למי שתורתו אומנתו.**

לפירוש הראשון, אין נפק"מ לעניינינו, אלא רק לדין תפילה מתוך נחת והלכה פסוקה. לפירוש השני, ניתן ללמוד לנידון דידן שאין צריך לפסוק לתפילה במידה ונמצא באמצע עיסוק למען הציבור.

השו"ע (שם סעיף ד) מביא גם כן את שני הפירושים :

העוסק בצרכי צבור כעוסק בתורה דמי, פירוש : לענין לעמוד מתוכו להתפלל, שגם זו שמחה היא לו שעוסק בצרכי צבור. **וי"מ דהיינו לענין דאינו צריך לפסוק להתפלל.**

והמשנ"ב (שם ס"ק יז) פסק דין זה למעשה :

לענין וכו' - **וכן פסקו האחרונים.**

ו. גדר העוסק בצרכי ציבור / רבים

אולם נשאלת השאלה : מהו גדר העוסק בצרכי ציבור?

לכאורה מדובר אף באדם הדואג לצרכיהם הפיזיים של הציבור, כגון : שמירה על העיר, פינוי אשפה, תאורת רחוב, סלילת מדרכות וכד'. ובאמת **הרמב"ם** (מניין המצוות הקצר, מצות לא תעשה שיא) מגדיר בצורה ברורה את השירות בצבא כצרכי ציבור :

שלא יתחייב חתן בדבר מצרכי רבים כל שנתו, כגון צבא ושמירת החומה וכיוצא בהן.

נלמד מדין זה, שאף אם נתקשה להגדיר את השירות הצבאי, האימונים, וכל הטיפול בחייל וביחידה כמצווה מתרי"ג המצוות, מכיוון שלא כל פעולה בצבא הינה בהכרח פיקוח נפש (כגון טיפול ת"ש, ועדות תזונה, אישורי תוכניות למיניהם, ישיבות על הובלות וכד'), **מידי דין עוסק בצרכי ציבור / רבים לא יצאנו, והמפקד העוסק בדבר, פטור מלהפסיק את ישיבתו לצורך תפילה וכד'.**

ברם, מסקנה זו יכולה להוביל למצב מסוכן, בו מפקד לא יתחייב בתפילה או תפילין בכל משך שירותו הצבאי, מכיוון שיומו עמוס בטיפול בצרכי יחידתו. האם אכן גם במצב כזה חז"ל פטרו אותו מתפילה?

הגמ' **בסוכה** (כו, א) שהובאה בתחילת המאמר, פוסקת את דינו של סופר הסת"ם (הכותב לפרנסתו), ושל הסוחרים המוכרים את מרכולתו (לצרכי פרנסה), כמי שפטורים מתפילה ומכל מצוות האמורות בתורה :

תניא, אמר רבי חנניא בן עקביא : כותבי ספרים תפילין ומזוזות, הן ותגריהן ותגרי תגריהן, וכל העוסקין במלאכת שמים... פטורין מקריאת שמע, ומן התפילה, ומן

התפילין, ומכל מצות האמורות בתורה, לקיים דברי רבי יוסי הגלילי. שהיה רבי יוסי הגלילי אומר: העוסק במצוה פטור מן המצוה.

ממקור זה נלמד כל דין העוסק במצווה פטור מן המצווה. לכאורה לא מצינו חילוק בין אדם שעוסק בדבר כל היום, לבין אדם העוסק בכתיבת סת"ם באופן חד פעמי. כך שנראה שגם העוסק בכתיבה כל היום וכל הלילה נפטר מכל המצוות שבתורה.

וכך באמת פסקו גם הטור והשו"ע (או"ח לח, ח).

וכתב על זה המשנ"ב (שם ס"ק כד):

אף שמרויחין מזה. ודוקא אם עיקר כונתם כדי להמציאן למכור למי שצריך להם, אבל אם עיקר כונתם רק להשתכר לא מקרי עוסק במצוה.

ואף הברכי יוסף (או"ח לח) דן בדברים ומגיע למסקנה שישנו חילוק:

והרמב"ם השמיט הך בריתא... ואפשר לישב... דכי אמרו רבנן העוסק במצוה פטור מן המצוה, היינו במצוה שעוסק בה עתה שאינה תדירית אצלו כל הימים... ואולם בתלמוד תורה וכותבי סת"ם הן הנה היו תמידין כסדרן... ובהני אי פטרינן להו ממצוה אחרת נמצא כי לעולם פטורין מכל המצוות... לא אמרו העוסק במצוה פטור מן המצוה, אלא כגון ההיא דשלוחי מצוה ודכוותא...

אם כן, לדעת הברכי יוסף, ההיתר של הגמרא בסוכה נסוב על מקרה בו כותבים סת"ם באופן חד פעמי, אולם העוסק בדבר כל הימים, לא יפטר בעקבות כך כל חייב ממצוות התורה.

על אף שלימדתנו התורה ש'העוסק במצוה פטור מן המצוה', ראינו שחובה לסדר מראש אפשרות לשמירת מצוות אעפ"י שעוסק במצוה. כך אומרת הגמ' **בברכות** (יט, ב):

אין מוציאין את המת סמוך לקריאת שמע. ואם התחילו, אין מפסיקין.

הרי שהגמרא מלמדת שמראש יש לסדר את ההלוויה באופן שלא יתבטלו מקריאת שמע.

וכן כתב בפירוש הרבינו יונה (שם):

אין מוציאין אותו אלא בענין שישערו שיוכלו להוציאו ולקוברו קודם זמן ק"ש... ואם כבר הגיע הזמן, יש להם להתאחר ג"כ זמן שיוכלו לשער שכבר התפללו רוב הקהל בבית הכנסת או בביתם.

וכתב בשו"ע הרב שדין זה הוא בכל המצוות, ולא רק בהלויית המת.

כיוצא בזה מובא בגמ' בשבת (יח, א):

אין מפליגין בספינה... ולדבר מצוה מפליגין, ופוסק עימו לשבות.

וכתב שם הרי"ף:

טעמא דאין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת משום בטול מצות עונג שבת... ולדבר מצוה שרי משום דפטירי ממצות עונג, דאמר מר העוסק במצוה פטור מן המצוה.

אם כן, ראינו שישנה חובה על האדם לתכנן את מעשיו בצורה כזו שלא יתבטל מן המצוות, ואפילו אם מזדמנת לו מצוה, אין לו לקיימה אם הוא יודע שבגללה ימנע ממנו לקיים מצוה אחרת שמוטלת עליו כחובה.

וכן כתב הגר"א וייס בפירושו:

וכבר כתבתי בתשובה לשאלת רופאים האם חייבים הם במצוות כשהם עוסקים ברפואת החולים, והשבתי דודאי חייב כל אדם לסדר את סדר יומו באופן שיוכל לקיים את כל מצוותיו, וכך גם רופא אף דכאשר עוסק הוא במקרה מסויים של רפואה פטור הוא בשעה זו מכל שאר המצוות, אבל אם זה בידו חייב הוא להשאיר זמן לתפילה וק"ש ותפילין וכל שאר המצוות של סדר היום.

וזו גם מסקנת פוסקי הרבנות הצבאית הראשית בספר בתורת המחנה (ח"א, עמ' 274-271):

ברם, פשוט וברור שלא כל פעולה במסגרת הצבאית ראויה להיכלל בכלל עיסוק במצוה, ואין הדעת סובלת כלל אפשרות שחייל, בשם עצם היותו חייל, יהיה פטור במשך כל שירותו הצבאית משאר מצוות.

ז. סיכום

במאמר הזה סקרנו את דין העוסק במצווה הפטור מלקיים מצווה אחרת.

מורם מהכתוב לעיל, שמפקד העסוק בפעילות מבצעית, אימון, ואף בניהול יחידתו, חייב לתכנן זמן בלויז האישי שלו לתפילה. אולם, במידה ורואה שלא יספיק להתפלל, אינו מחויב להפסיק את פעילותו לשם תפילה (או כל מצווה אחרת), ואינו מחויב להתפלל על חשבון זמן מנוחתו המיועד לצבירת כוח להמשך פעילותו.